

KLAPKA

831.800

917

929 K/12

KLAPKA GYÖRGY

TEMESVÁRI

BARÁTAI ÉS POLGÁRTÁRSAIHOZ.

OSZK 917

1869.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSULAT.

(Hold-utca 4. sz.)

... magyar nyelv

P. 1. -

KLAPKA GYÖRGY

TRINISVARI

BARÁTAI ÉS POLGÁRTÁRSÁIHOZ

831. 800

2012

1881

... 1881

...

Barátaim és polgártársaimnak Temesvározt.

Nizza, jan. 28. 1869.

Családi ügyek tartanak itt vissza. Ennek folytán nem vehetek személyesen részt a választási mozgalmakban s csak a lapokból látom, hogy mily szakadást idéztek azok elő, hogy a szenvedélyek napról-napra lázasabbak, a vádak és gyanúsítások folyton hevesbek lesznek. Mint-ha mindnyájan nem ugyanazon szeretettel csüggnénk a hazán, — mintha

mindnyájan, habár kiki saját nézete és meggyőződése szerint más utakon, nem ugyanazon czélt követnők!

A nép élénk részvétele a választási mozgalmakban: ez politikai érettségének legjobb bizonyítéka. Adja Isten, hogy ez érdekeltség sokáig, nagyon sokáig tartson és soha se adjon helyet oly indolentia és részvétlenségnek, minőt a szabadság kárára egyéb országokban tapasztalhatunk!

A jogosult választási érdekeltség és a gyűlölet s a viszály lelkiismeretlen szítása között azonban oly különbség van, melyet jókor kellene figyelembe vennünk, hogy csak az imént visszanyert szabadságot újabb viharok és veszélyekben ne tegyük kockára.

Azon kínos benyomás között, melyet erőinknek ily szétzilálása bennem fölkeltett, néhány temesvári polgártársam azon kitüntető felhívásban részesített, hogy a jövő országgyűlésre mint jelölt fellépve, ott szeretett szülővárosomat képviseljem. E felhívást mély köszönettel fogadom el, és örömmel teljesitem az ezzel járó kötelességet, hogy tisztelt polgártársaimat — habár csak írásban — politikai nézeteim, ohajaim és törekvéseimmel megismertessem, hogy így minden választó saját meggyőződése szerint, s ne személyem iránti tekintetből, érvényesíthesse szavazatát a választáson.

Husz éve mult, hogy Windischgrätz Pestre való bevonulása után ismert bulletinjében Magyarország teljes leveretését hirdeté a világba. S valóban, ügyünk akkor szomorun állott. A fővárosok ellenséges kézben voltak; Görgey hadserege szerencsétlen visszavonulási csatározások által demoralisáltatott; Perczel hadteste Moornál szétveretett; Mészáros Kassa előtt a megsemmisülésig meg volt verve; az ellenséges hadcsapatok minden oldalról bevonultak az ország bensejébe; Erdély el volt veszve, s az oláhok, szászok, szerbek, valamint az egész katonai határőrvidék nyílt lázadásban támadtak fel az ország ellen. Nem csoda, hogyha a dolgok így állása közben a legbátrabbak is el kezdék veszteni bátorságukat és kétségbeestek a háboru szerencsés folytatásának lehetősége felett.

Magyarországot 1849. jan. elején a legszomorubb sors fenyegeté, mely a szabadsága és jogáért küzdő nemzetet érheti: a gyalázatteljes leigáztatás legszomorubb sorsa.

A gunyos, kihívó modor azonban, melylyel Windischgrätz az országgyűlés által hozzá menesztett béke-küldöttséget fogadá, megváltoztatá a helyzetet.

A nemzet talpra állt, mélyen megsértett büszkesége visszaadá elvesztett önbizodalmát, minden véleménykülönbség, pártviszály eltűnt körünkből, s mindezt azon egyetlen, nagy gondolat foglalá el: inkább haljunk meg, sem hogy becsstelenül bukjunk!

Alig mult el három hónap Windischgrätz azon felelete után, hogy lázadókkal nem alkudozik, s már is felső-Magyarország, Erdély, a Bánság s a Bács visszahódíttatott, Hatvan, Isaszegh, Vác, Nagy-Sarló és Komárom hirdették a magyar fegyver dicsőségét, Magyarország ismét önmagáé lett, s az országgyűlés s a kormány ismét visszateheté székhelyét az ország fővárosába.

A magyar fegyver e dics-korszaka, melynek még ma is jó nagy részben köszönhetjük mindazon rokonszenvet, melylyel a világ politikai lételünk és politikai küzdelmeink iránt viseltetik, az ország egyesült erőinek munkája volt, egyetértésünk és megegyezésünknek arany gyümölcse. Azon naptól kezdve, melyen a függetlenségi nyilatkozat folytán, (itt csak

az okot adom elő,) az egyetértés körünkől tovaszállt, a nemzet ereje is megtörött.

Mit egyetértés által gyors előhaldásban, dicsőségteljesen kivívtunk, azt épen oly gyorsan veszítettük el az egyetlenség által. Mig april havában egy hadtest volt elégséges arra, hogy a háromszorta oly erős ellenséges főhaderőt Pest előtt 12 napon át sakkban tartsa: néhány hónap mulva, — a Beregszó-patak nál, Temesvár mellett, néhány órai ágyuzás szétugrasztá és mindenkorra harczképtelenné tévé a magyar főhaderőt.

Világos csak zárjelenete volt a szomorú drámának, szabad-

ságunk valóságos sirja. Temesvárs nem az ellenfél kardja, hanem a pártoskodás, pártviszály és egyenetlenkedés ásták meg azt. Ha nem is keltünk volna ki győzedelmesen a harczból, egyetértés s kitartás által annyit mindenestre elérhettünk volna, hogy az ország a rákövetkező 18 év súlyos szenvedései, jelenlegi szövetségesünk pedig azon lelkiismereti gyötrelmekből megkíméltetett volna, melyeket annyi hős és hű hazafi kivégeztetése okozhatott.

Ily szomorú tapasztalatok mellett, s tekintve az európai bonyodalmakat, veheti-e valaki rossz néven nekem, hogy az

országban naponként növekvő vizsály, mély szomorúsággal tölt el? Vagy tán azt hiszi valaki, hogy állami létezésünk már annyira biztosított és oly annyira nem jöhet már kérdésbe, hogy a nemzet, veszélytelenül szét forgácsolhatja erejét indefiniált forma-kérdések vitatására?

Kossuth a „Magyar Ujság“-hoz intézett egyik levelében így kiált fel: Europa epochalis válság küszöbén áll. Birodalmak fognak itt szétbomolhatni, amott tömörülhetni; — nemzetek kelni, nemzetek enyészni, a mint okosan vagy oktalanul választandották állásukat.“

Hol van azonban a bíró, ki eldöntse, melyik a leghelyesebb állás? És ha a

nemzet egyszer már választott, tanácsos-e, helyes-e, a már megválasztott állást, ily fenyegető válság küszöbén elhagyni csak azért, hogy újabb kísérleteket kockáztassunk?

A hányszor azonban én, vagy más valaki egykori száműzött társaim közül a mérséklet és előrevigyázatpolitikája mellett felszólalunk, az ellenkező táborból mindig azt vetik szemünkre, hogy hűtlenné lettünk előbbi politikai elveinkhez, s alig érthetik, hogy tulajdonkép mit akarunk.

Ily és hasonló szemrehányásokra eddig csak ritkán és kivételesen feleltünk. Ma azonban, ma a választások napján, a becsület és kötelesség parancsolja nekünk

hogy magunkviseleteért helyt álljunk és hogy ne hagyjuk válasz nélkül a szemrehányást, melylyel a mi rovásunkra akarják a népet elámitani.

Az elv, melyért husz éven át küzdöttünk és szenvedtünk, melynek összes erőnket és életünket szentelők: a népfensőség, a nemzet szabad önelhatározási jogának magas elve. Ezt ismerjük el akkor és azt ismerjük el most is legfelsőbb törvényünknek.

1848. mart. 15-dikétől 1849. april 14-dikéig az 1848-diki országgyűlési határozatokat védelmeztük, később azokat, a melyeket a debreczeni országgyűlés alkotott és a midőn 1867-ben

a nemzet, szabadon választott képviselőinek tulnyomó nagy többsége által a kiegyezés mellett nyilatkozott, meghajoltunk a nemzet akarata előtt és elfogadtuk a kiegyezést.

Mi hivek maradtunk elveinkhez, sohasem voltunk figyelemmel személyes óhajaink és hajlamainkra, a hol a nép akaratának elismerése és érvényesítéséről volt a szó ; s ott, hol a törvényt elfogadtuk, bár megfelelt légyen az meggyőződésünknek vagy nem, alá is vetettük magunkat a törvény hatása és következményeinek.

Nekünk is egykor más czéljaink és más óhajaink voltak. A mig Magyaror-

szágon nem uralkodott a törvény és szabadság, a míg önkény és kegyetlenség foglalta el ezek helyét, azon időben egy végső nagy erő kifejtésre akartuk birni a nemzetet, hogy széttörje az igát, mely oly igaztalanul sulyosodott reá. De a mit mi ott a külföldön akartunk, azt nem akarták itthon, vagy legalább is nem akarták elég elhatározottan. Reményünket és törekvésünket sokan hiu ábrándozásnak tarták, s nem egyszer azon nem jogosult szemrehányást is tették nekünk, hogy a hazába való visszatérhetésünk megkönnyebbitésére az országra sulyos szenvedéseket és válságokat akarunk fölidézni. A két nagy pillanat, mely 49 óta kínálkozott arra, hogy a felszabadítás művét sikerre való kilátással megkezd-hessük, felhasználatlanul mult el; s a z elvesztett pillanatot az öröklét sem adhatja többé vissza.

Hogy a prágai béke után, az alkudozások után mit lehetett kivívni, és mit nem: efelett nagyon nehéz ítéletet mondani. Azon hű hazafiak, kik a béke és kiegyezés művét kezökbe vették, azt állítják, hogy mindent, a mit elérni, és elérve megtartani lehetett: azt el is érték. A szélsőbal azt óhajtja, hogy egyáltalában ne fogtak volna az alkudozáshoz; (miért is, hisz Magyarország oly irigylendő helyzetben volt?) a balközép pedig azt, hogy némi türelem és szilárd akarat mellett sokkal többet lehetett volna elérni.

Mi azonban, kik külföldön éltünk és a legutóbbi 18 év alatt az ország politikai életében nem vettünk részt, mi — mondom — föltehettük-e, és szabad volt-e nekünk föltennünk, hogy oly nagy és

szeplőtelen multu férfiak, mint Deák és barátai, nem törekedtek volna még nagyobb eredmény után, és nem értek volna el még többet, ha egyáltalában több lett volna elérhető és remélhették volna azt is, hogy e többet fentarthatják? Ily föltevés nem jelentett volna-e annyit, hogy őket gyáváknak vagy hazaárulóknak tartjuk?

Mi külföldön csak azt tudtuk, hogy Velence átadása után Olaszország ki volt elégitve, hogy ezáltal Magyarország legbiztosb s legtermészetesb szövetségese, Ausztria barátja lett, kire nem számithatunk többé, hogy az ország szerencsétlen helyzete, naponkint növekvő szegénysége, a különféle nemzetiségeknek az ország vesztére törekvő célzatai: a kiegyezést nemcsak kívánatossá, de napról-

napra szükségesebbekké teszik. S a midőn ez létesült, s mi azon szentesített törvényekben, melyeken az nyugodott, jövő állami fejlődésünk csiráit szintugy, mint a valóban szabadelvű alkotmány nem egy támpontját felismertük, s midőn végül a király aláírta a koronázási hitlevelet s megesküdött az alkotmányra, szóval, midőn mindez megtörtént, e pillanatban mi külföldi missiónkat befejezettnek tekintve, visszatértünk a hazába, hogy itt mind-egyikünk tehetségéhez képest, részt vehessen alkotmányos állapotaink rendezése és consolidatiójában.

Nem tagadható, hogy a szövetség, mely a közös uralkodó jogara alatt álló német örökös tartományokkal kötöttett, nem felelt meg ugyan egészen óhajainknak; de megfelelt az erő kifejtések és ál-

dozatoknak, melyeket a nemzet szabadsága és függetlenségének visszanyerésért hozott. A nemzet ereje 49-ben megtört, a rá következett súlyos szenvedések még élénk emlékezetben éltek, s a mint így az áldozat és erő kifejtés csak felényi lehetett, a siker is csak félsiker volt. Nagy kérdés azonban, hogy vajjon itt is nem érvényesül-e a régi mondás, mely szerint a „fél néha sokkal jobb mint az egész“ de ez bizonyára oly kérdés, mely felett nem mi ítélhetünk, hanem majd csak a jövő.

Mindebből világosan s határozottan kitűnik, hogy minő álláspontot foglalok el én s egykori száműzött-társaim nagyobb része. Mi a kiegyezési törvényeket s nevezetesen az 1867 : 12. törvénycik-

ket kétoldalu szerződésnek tekintjük, mely által egyrészt az ország viszonyai az összbirodalomhoz, másrészt a mindkét szövetségi félt megillető közös ügyek és érdekek tárgyalása megállapított, s a melyet, legyen az jó vagy rossz, míg szerződésszerűleg fennáll, mindkét rész egyaránt lelkiismeretesen tartozik teljesíteni. Ha az idő, körülmények és tapasztalatok a változtatást szükségessé teszik, ugyan annak barátságos uton, mindkét rész meg-egyezésével, a revisio lehetőségének időszakát és módzatait meghatározó revisio-törvény értelmében kell végbemenni, mely revisio-törvényt, nézetem szerint, mindnyájunk megnyugtatóására, mindkét birodalmi fél törvényhozásának mindjárt a legközelebbi ülősszak kezdetén kellene tárgyalni és elfogadni.

Minden más ut vagy a reactióra, vagy a forradalomba vezet. A reactiótól a nemzet már elég sokat szenvedett; a forradalom ellen pedig azok tiltakoznak leginkább, kik a legkérleltlenebb módon szoktak minket megtámadni.

Szükséges-e azonban az, hogy mindazok, kik az alappal egyetértnek, kik a kiegyezési törvényeket elismerik a Magyarország és Ausztria között kötött szövetségi szerződésnek, hogy, mondom, mindezek egyetértsenek a mód felett is, melyben minden többi politikai, társadalmi és anyagi kérdés megoldandó? Belügyeinkben nincs-e elég tér arra, hogy itt teljesen rendezett, alkotmányos pártélet fejlődjék ki? Vagy tán az egész ma-

gyar politika foglalatját egyes egyedül Ausztriához való szövetség-viszonyunk képezi, s nincsenek más kérdések, melyek megoldásától szintugy, sőt még inkább függ a nemzet jövője, élete és halála, mint a közös ügyek ideiglenes tárgyalási módjától?

Csak néhány ily kérdést akarok itt fölemlíteni, melyek megoldása a legközelebbi országgyűlés teljes tevékenységét és gondját fogja igénybe venni:

I. A külpolitikában az országgyűlésnek főtekintettel kell lennie arra, hogy az oly annyira szükségelt béke fentartassék s annak jótéteményei semmi szín alatt fel ne áldoztassanak a boszu vagy roszul értelmezett dicsvágy politikájának.

Alakuljon s fejlődjék Németország, a mint azt óhajtja s a mint ez érdekei s kívánatainak leginkább megfelel. Magyarország és Austria feladata nem az, hogy akadályozólag lépjen a német nemzet elé s eshetőlegesen arra kényszerítse, hogy az oroszszal kössön szövetséget.

Németországban csak a németek b arátságát kell keresnünk; más keresni valónk ott egyáltalában nincs. Missiónk a keletre hív. Ha ezt ott teljesíteni tudjuk, a világ rokonszenve biztosítva van nekiünk. De ha Magyarország és Ausztria államférfiai ebben régi előítéletek által korlátoztatni hagyják magukat, ha az elnyomott keresztények iránt kevésb rokonszenvet mutatnak, mint Oroszország s ez utóbbi irányában pedig engedékenyek és ingadozók, akkor felál-

dozták az ország jövőjét s egykoron a történet kárhoztatólag fog felettük pálczát törni.

II. A mindkét országgyűlés által elfogadott és már is valószínűsítésnek indult védelmi törvényből, hogy az rendszeres egészet képezzen, hiányzik a legfontosabb rész, az állandó hadsereg szervezete. A legközelebbi országgyűlés nem mellőzheti el, hogy vagy maga, vagy delegátusai által e kérdésre visszatérjen anélkül, hogy ezáltal a korona törvényesen meghatározott előjogait csorbítani akarná. Épen oly határozottan kell majd e mellett azon, már a legutóbbi országgyűlésen kijelentett követeléséhez ragaszkodnia, hogy a magyar ezredekben a tiszti helyekre megüresedésök után, egyedül magyarok neveztethessenek ki s hogy ez lehetséges legyen, a Ludoviceum haladék nélkül eredeti rendeltetésének át-

adandó. A magyar országgyűlésnek szóval, mindent el kell követni arra, hogy a közös hadsereg magyar részének — a nélkül, hogy az egész törvényes összefüggése megzavartassék — elvesztett nemzeti önérzete visszaadassék.

A belreform-kérdéseket illetőleg teljesen osztom azon együletben (Egyenlőségi körben) csoportosult pesti polgárok óhajait és nézeteit, melynek szerencsém van elnöke lenni. Ez óhajok és nézetek rövid körvonalozásban a következők:

III. A főrendiház, a választási törvény, az ország törvényhatóságainak és közséégeinek reformja a teljes jogegyenlőség alapján; ennél fogva: egyenlő jogok és egyenlő köte-

lességek Magyarország összes lakói számára osztály-, nyelv- és valláskülönbség nélkül.

IV. Elválasztása az egyháznak az államtól, az egyik vagy másik hitfelekezet minden különös kiváltságolása nélkül; ennél fogva: az összes hitfelekezetek teljes egyenjogúsága egymás között és az állammal szemközt.

V. Az állami háztartásban a lehető takarékosság alkalmazása, kivéve ott, a hol a népnevelés emelése s az országnak szükséges védelmi erők megszerzéséről van szó.

VI. A földművelés és ipar gyakorlítása, s az ország főközlekedési

ágazatai létesülésének siettetése, a kereskedelem és közlekedés előmozdítása.

VII. Törvényes elismertetése az elvnek, hogy a fizetett, elmozditható kormányhivatalnokok az országgyűlésbe nem választhatók, az államtitkárok, mint illető miniszterek képviselőinek kivételével.

VIII. A bírák elmozdithatlansága, hogy az országnak a szabad és független törvénykezés biztosítottassék.

IX. A honvédelem azonnali szervezése és fölfegyverkezése.

Ezek nézeteim, ez azon álláspont, melyet elfoglalok. Nyíltan és őszintén mondtam el azokat polgártársaimnak, mint azt lelkiismeretem és legbensőbb meggyőződéselem sugallá. Nem levén oly boldog, mint ellenfeleim legnagyobb része, kik merész illusiókban (melyekért valóban irigylem,) a népnek az ország rögtöni függetlenségét, a közös ügyek azonnali megsemmisítését, az önálló magyar hadsereget, egyszóval minden baj és az ország minden panaszának azonnali orvoslatát ígérhetik; azon politikai irányhoz vagyok kénytelen csatlakozni, melynek hivei nemcsak a cél, de az ide vezető eszközökkel is tisztában vannak, a kiegyezés eddigi eredményeivel megelégedve, jövőre is ez uton munkásan akarnak tovább haladni; és melynek hivei, végül, erőnk békés fok onkénti fejlődé-

sében a legjobb és legbiztosb zálogát látják szabadságunk, politikai jövőnk és állami létezésünknek.

Temesvári tisztelt barátaim és polgártársaimtól függ immár elhatározni, hogy mennyire felelnek meg nézeteim és meggyőződésem az övéikkel, hogy vajjon engem alkalmasnak tartnak-e arra vagy nem, hogy érdekeiket a jövő országgyűlésen képviseljem?

Forduljon azonban bármerre a koczka, szeretetem és ragaszkodásom szülő-városom iránt, melyhez gyermekségem és ifjuságom legdrágább emlékei fűznek, halálomig változhatlanul ugyanaz marad

Klapka György.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

